

РЕЦЕНЗІЯ

На навчальний посібник для студентів творчих спеціальностей «Філософія культури: основні поняття, напрямки, персоналії». Київ; Чернівці, 2020, підготовлений авторським колективом викладачів НМАУ ім. П. І. Чайковського за загальною редакцією Тимошенка М. О.

У виданні висвітлюються актуальні питання філософської рефлексії культури, її гуманістичний, людинотворчий вимір, проблеми культурно-мистецької політики та музичної освіти в Україні, пропонується широкий понятійно-термінологічний словник. Навчальний посібник адресований бакалаврам, магістрам, асистентам-стажистам, аспірантам, викладачам гуманітарних дисциплін та всім, хто цікавиться філософськими аспектами культури. Концепція гуманітарної освіти передбачає викладання дисциплін, спрямованих на глибоке вивчення місця і ролі людини в історії світової цивілізації, на формування у студентів навичок критичного мислення і вміння розумітися у складних соціокультурних процесах сучасності. Філософії, етиці, естетиці, історії релігій та культури належить провідна роль з-поміж предметів цього циклу.

Гуманітарна наука почала розгалужуватися на дисциплінарні сфери лише в другій половині ХХ ст., тому філософія культури як певна галузь досліджень з'явилася порівняно недавно. Саме цим періодом датується її становлення. І хоча зазначена дисципліна – як і гуманітарне знання загалом – знаходиться в стані формування, вона вже позиціонується як самостійний навчальний курс. Принаймні в українському освітньому просторі власне навчальний посібник з філософії культури був виданий в КНУ ім. Т. Г. Шевченка та Дніпровській політехніці. Творчий доробок авторського колективу НМАУ ім. П. І. Чайковського – ще один варіант долучення до справи філософського з'ясування феномену культури.

На думку авторів, складна внутрішня понятійна структура категорії «культура» відбиває її «пограничний» характер. Саме тому науковий інтерес до вивчення культури виникає у різних галузях знань. Внутрішня місткість змісту культури – від предметних результатів діяльності людей до людських знань, здібностей, навичок, морально-естетичних запитів, що реалізуються в діяльності, – визначає складність постановки й вирішення теоретичних проблем.

Перший розділ присвячений осмисленню предметного поля філософії культури. Вирішення цього завдання висвітлюється через осягнення діалектики взаємодії філософії культури та культурології. Якщо філософія культури спрямована на її розуміння як цілого (загальне), то культурологія розглядає культуру в її конкретних формах. У культурології як науковій дисципліні у порівнянні з філософією культури акценти зміщені на пояснення її конкретних форм за допомогою концепцій, які базуються на емпіричному досвіді, на конкретних фактах. Водночас культурологія, опираючись на емпіричний рівень, прагне до теоретичних узагальнень, формуючи цілісне, своє системне знання про культуру. За такої умови вона використовує філософську методологію, яка вносить елемент єдності, одноманітності в різнобарвність та строкатість проявів культури. Саме філософія, завдяки своїй світоглядно-методологічній позиції, підживлює ідею існування єдиної загальноновизнаної науки – культурології. Отже, філософія культури і культурологія органічно існують і доповнюють одне одного.

Подальший розвиток зазначена тематика отримує у стислому, але змістовному історико-філософському екскурсі. Так, зокрема, стверджується, що лише в ХІХ ст. «науки про

культуру» набувають статусу наукових дисциплін, претендуючи на особливе місце в системі наук загалом. Водночас перехід культури з об'єкта винятково філософського осмислення на предмет наукового знання сприяв, своєю чергою, перетворенню самої філософії у філософію культури. Примітним є те, що це перетворення супроводжувалося набуттям філософією культури функції методологічного, логіко-гносеологічного обґрунтування права такого знання на самостійне існування.

З інтересом читаються розділи, присвячені висвітленню специфіки художньої культури загалом та музичного мистецтва зокрема. Мистецтво і художня діяльність тлумачаться як активність універсальна та синтетична, у якій загальні закономірності краси поставили її специфічним визначенням. Важливість мистецтва як культурної форми вбачається у формуванні здатності до переживання, що так само дозволяє людині зберігати свою тожність із собою, не губитися в мінливих обставинах життя. На підтвердження зазначеної думки плідними уявляються спостереження щодо походження і ролі ритму, зв'язку музики з людською інтонаційністю і, очевидно, світом внутрішнього емоційного життя людини.

Евристичним видається розрізнення понять «діалог», «дискусія», «інтерпретація» у розділі «Людинотворча функція культури». Так, зокрема, у дискусії кожен з учасників прагне утвердити власний погляд як єдино правильний і продемонструвати неспроможність позиції свого опонента. Не випадково в основі терміна «дискусія» – латинське дієслово *discutio*, що означає «трощу», «розбиваю», «руйную». А діалог є конструктивним, найчастіше спрямований на досягнення взаєморозуміння і взаємне збагачення його учасників.

В останній частині роботи йдеться про феномен культурної політики. Зазначається, що у ХХ ст., як ніколи раніше, виявив себе величезний інноваційний потенціал культури, здатної докорінно змінювати життя людей. Саме тоді з'ясувалася і величезна небезпека стихійного розвитку культури – використання досягнень людської творчості у вузькокорисливих інтересах та для створення нових інструментів і форм пригноблення людини. Тому одним з найважливіших завдань фахівців у галузі культури, широкої громадськості, керівників держави є вироблення і проведення продуманої культурної політики.

Завершує навчальний посібник понятійно-термінологічний словник, що дасть змогу швидко і легко засвоїти матеріал. Тут можна віднайти визначення, що торкаються як теоретичних, так і практичних аспектів філософії культури.

Варто зауважити, що книга написана гарною мовою, без зайвих ускладнень і читається легко, а саме видання виглядає естетично привабливим.

Рецензований навчальний посібник за своїм змістом та структурою має навчально-методичну та практичну цінність і стане ще одним вагомим внеском у комплекс існуючої вітчизняної літератури з філософії та культурології. Тому «Філософія культури: основні поняття, напрями та персоналії» становить певний пізнавальний інтерес для студентів, аспірантів та всіх, хто цікавиться культурологічною проблематикою.

Лідія Чорна,

доктор філософських наук,
професор Одеського національного
політехнічного університету